

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/ NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

AFRIKAANS HUISTAAL V1

MEI/JUNIE 2024

PUNTE: 70

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 13 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings:

AFDELING A: Leesbegrip (30)
AFDELING B: Opsomming (10)
AFDELING C: Taalstrukture en -konvensies (30)
2. Beantwoord AL die vrae.
3. Begin ELKE afdeling op 'n NUWE bladsy.
4. Trek 'n streep ná elke afdeling.
5. Nommer elke antwoord korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
6. Laat 'n reël oop na elke antwoord.
7. Skenk veral baie aandag aan spelling en sinskonstruksie.
8. Voorgestelde tydsindeling:

AFDELING A: 50 minute
AFDELING B: 30 minute
AFDELING C: 40 minute
9. Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A: LEESBEGRIP**VRAAG 1**

Lees en kyk na die volgende tekste en beantwoord die vrae wat daarna volg.

TEKS A: ARTIKEL**WERK BETER IN MINDER URE**

- 1 Honderde oorsese maatskappye het met 'n verkorte werkweek begin eksperimenteer. Suid-Afrika is tans betrokke by 'n internasionale toetsprojek van ses maande in onder meer Brittanje, Amerika, Kanada, Australië en Nieu-Seeland om die voor- en nadele van 'n vierdagwerkweek te bepaal.
- 2 Die idee agter die vierdagwerkweek behels dat mense produktiewer kan wees as hul werkure verkort word. Dié vierdagwerkweek is gegrond op die 100-80-100-beginsel: werkers verdien 100% van hul salarisse deur 80% van die tyd te werk, maar teen 100% van die uitset. Mense werk dus minder ure, maar moet dieselfde doelwitte in die werkplek bereik. So word probeer om 'n balans tussen produktiwiteit en welstand te bevorder. Verder word nuwe talent gelok en behou en die lewens van werkers en hul gesinne verbeter. 5 10
- 3 Voorlopige resultate van 'n vierdagwerkweek-studie in Ierland in 2022 het die indruk geskep dat die meeste bestuurders oor die algemeen positief oor produktiwiteitsvlakke was. Dr. Dale Whelehan, lid van Ierland se bestuurskomitee vir dié studie, sê daar was 'n groot afname in stres, uitbranding, uitputting en gesinsverwante konflik onder die werkers wat vier dae per week gewerk het. 15
- 4 Karen Lowe, voorsitter van Vierdagweek Suid-Afrika, sê wêreldwye navorsing lig toenemende uitbranding onder werknemers uit. Volgens Gallup se 2022-verslag is net 24% van Suid-Afrikaanse werknemers produktief en aktief by hul beroepe betrokke en net 29% se algehele welstand is hoog. Welstand onder werknemers is tans die laagste ooit. Dit lei daartoe dat mense makliker van werk verander of bedank om hul eie ondernemings te begin. Baie mense bly dalk aan, maar is onbetrokke by hulle werksomgewing. 20
- 5 Die vierdagwerkweek is bedoel om weer woema in die werkplek te sit. Lowe sê dit beteken nie dat mense nou minder gaan doen nie, maar dat hul prestasies aan spesifieke uitkomstegemeet gaan word, eerder as aan die aantal ure agter 'n lessenaar. 25
- 6 Sy sê maatskappye wat probleme in die werkplek ontken en voortgaan om werknemers as blote pionne te beskou, gaan enige mededingende voordeel verloor. Hulle sal nie talentvolle mense behou of lok nie. Dit sluit werkgewers in wat reken mense moet harder en langer werk en dankbaar wees vir hul salarisse in die lig van die hemelhoë werkloosheid in Suid-Afrika. 30

7	Kirk Kruger is die vergoedingspesialis van die SA Vergoedingsvereniging. Hy sê voorstanders van die vierdagwerkweek glo werkers sal produktiewer wees en 'n gesonder werk-leefstyl-balans handhaaf. Hulle skryf dit toe aan die feit dat werkers op die ekstra weekdag wat hulle vir hulself het, persoonlike en gesinsverpligtinge kan nakom. Oor naweke kan hulle dan hul leefstylprioriteite 35 uitleef.
8	Die vierdagwerkweek moenie met 'n "saamgeperste" werkweek verwar word nie. Laasgenoemde behels dat werkers dieselfde vergoeding ontvang en dieselfde getal ure per week werk, maar meer ure op sekere dae werk om steeds die vereiste ure in minder werksdae te behaal. 40
9	Asma Cachalia, senior vennoot by Cliffe Hofmeyr se afdeling vir arbeidsreg, sê Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing is gegrond op 'n vyfdagwerkpatroon en sal moeilik aangepas word. Suid-Afrikaners droom daarom verniet van 'n vierdagwerkweek as gevolg van die land se streng arbeidswette, praktiese struikelblokke en werkgewers se houdings. 45
10	Peet Kruger, 'n onafhanklike vergoedingskonsultant, stem saam deur daarop te wys dat 'n vierdagwerkweek gevolge vir ondernemings wat dienste aan kliënte lewer, kan hê. Dit sal dus nie somer in IT-, menslikehulpbron- en finansiële afdelings werk nie; daardie dienste moet altyd beskikbaar wees. Volgens hom is een van die grootste uitdagings in Suid-Afrika dat "uitsetgedreweheid" in baie maatskappye nog afwesig is. 50
11	In Suid-Afrika het Dion Chang, eienaar van Flux Trends, 'n jaar gelede 'n vierdagwerkweek by sy onderneming ingestel. Covid-19 het hom geleer dit is onwaar dat werkers noodwendig produktief is as hulle toesighouers hulle agter hulle lessenaars sien. Hy sê dit gaan oor buigsaamheid; uitkomste is nie gegrond op tyd wat bestee word nie. 55
12	Die werkmodel van vyf werksdae en 40 uur per week kom uit die 1920's toe die Ford-motormaatskappy een van die eerstes in Amerika was wat dit ingestel het. Dit is later in Amerikaanse wetgewing vervat en op fabriekswerkers gemik. 60
13	Ons is nou egter in 'n digitale era met digitale instrumente. Dinge het ná Covid-19 onherroeplik verander – die fokus in die werkplek behoort daarom eerder mens- as plekgesentreerd te wees.
14	Dink net watter drastiese omwentelinge 'n vierdagwerkweek, met spesifieke uitkomste, in die Suid-Afrikaanse arbeidsveld tot gevolg kan hê! 65

[Aangepas uit www.netwerk24.com/netwerk24/sake/geldsake, 23 Oktober 2022 en 7 Januarie 2023]

TEKS B: VISUELE TEKS

[Aangepas uit www.thenation.com/article/economy/four-day-work-week]

VRAE: TEKS A

- 1.1 Verwys na die titel en paragraaf 1.
- 1.1.1 Watter woord in paragraaf 1 verduidelik die titel? (1)
- 1.1.2 Watter afleiding kan uit die titel oor werkers se produktiwiteit gemaak word? (1)
- 1.2 Verwys na paragraaf 2.
- 1.2.1 Waarom is 'n verduideliking van wat 'n vierdagwerkweek behels, nodig? (1)
- 1.2.2 Met watter DRIE argumente wil die voorstanders van 'n vierdagwerkweek hulle idee aan werkgewers verkoop? (3)
- 1.3 Watter VIER aspekte van werkers se welstand kan met 'n vierdagwerkweek verbeter as die bevindings in Ierland in ag geneem word? (4)
- 1.4 Evalueer die deursnee-werker se werksbevreëdiging wat in paragraaf 4 beskryf word. Gee TWEE gevolge van hierdie gemoedstoestand. (3)

- 1.5 "Die vierdagweek is bedoel om weer woema in die werkplek te sit."
Wat word deur die gebruik van die woord "weer" in die bostaande sin geïmpliseer? (1)
- 1.6 Waarom is werknemers verkeerd as hulle dink dat hulle in 'n vierdagwerkweek minder gaan werk? Noem TWEE feite. (2)
- 1.7 Verwys na paragraaf 6 en 8.
- 1.7.1 Evalueer die toekoms van Suid-Afrikaanse werkgewers wat nie die realiteit van ongemotiveerde werkers wil erken nie. Motiveer jou antwoord met TWEE feite. (2)
- 1.7.2 Waarom sal werkgewers wat nie 'n vierdagwerkweek ondersteun nie, eerder die model van die "saamgeperste werkweek" oorweeg? (1)
- 1.8 Waarom kan Kirk Kruger se uitsprake as geloofwaardig beskou word én watter TWEE argumente kan aangevoer word waarom die werkers met 'n vierdagwerkweek 'n verhoogde lewensgehalte sal hê? (3)
- 1.9 "Covid-19 het hom [Chang] geleer dit is onwaar dat werkers noodwendig produktief is as hul toesighouers hulle agter hulle lessenaars sien."
In watter opsig ondersteun die bevindings in die Gallup 2022-verslag sy siening? (1)
- 1.10 "Dinge het ná Covid-19 onherroeplik verander – die fokus in die werkplek behoort daarom eerder mens- as plekgesentreerd te wees."
Dink jy die invoeging van "ná Covid-19" is funksioneel? Motiveer jou antwoord. (1)

VRAE: TEKS B

- 1.11 Watter visuele aanduidings in TEKS B dui op die verskil in die mens se fisieke welstand voor en na die vierdagwerkweek? (1)
- 1.12 Waarom is die insluiting van die TWEE (staaf-)grafieke doeltreffend? (1)
- 1.13 Waarom, dink jy, kan die bevindings van die navorsing wat in TEKS B geïllustreer word, ook op Suid-Afrikaanse werkers van toepassing gemaak word? Gee TWEE redes vir jou antwoord. (2)

VRAAG: TEKS A EN B

- 1.14 Verwys na TEKS A se paragraaf 4 asook TEKS B.
TEKS B gee genoeg leidrade om die inligting in paragraaf 4 van TEKS A te ondersteun.
Motiveer die stelling met TWEE bewyse. (2)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B: OPSOMMING**VRAAG 2**

Lees die teks hieronder en maak 'n opsomming van **sewe wenke wat jy moet volg wanneer jy werk soek**.

- LET WEL:**
1. Jou opsomming moet in jou eie woorde (in volsinne) in paragraafvorm aangebied word en mag nie meer as **90 woorde** beslaan nie.
 2. Jy moet EEN samehangende paragraaf skryf.
 3. Dit is nie nodig om vir die opsomming 'n titel te gee nie.
 4. Dui die getal woorde aan wat jy vir die opsomming gebruik het.

TEKS C**SOEK JY WERK?**

Om vir die eerste keer werk te soek is nie speletjies nie. Die stres is genoeg om enige iemand slapelose nagte te gee, want jy moet tred hou met die hoë vereistes wat die arbeidsmark stel en met ander werksoekers kompeteer. Nie net beïnvloed dit jou as die een wat werk soek nie, maar plaas ook onnodige stres op jou ouers.

Wanneer jy werk begin soek, is dit belangrik dat jy jouself evalueer ten opsigte van jou sterk- en swakpunte, sodat jy in staat sal wees om te weet watter tipe werk jy moet soek. Omdat jou Curriculum Vitae jou bekendstel en bemark, moet jy dus seker maak dat jy jou nuutste CV indien waarmee jy die leser se aandag vestig op slegs die heel belangrikste feite wat hulle kan oortuig dat hulle jou vir 'n onderhoud moet nooi.

Werksoekgroepe op sosialemedia-platforms gee jou 'n idee watter geleenthede beskikbaar is. Goeie werkseleenthede word baie dikwels hier bemark. Wees daarom innoverend en besoek hierdie mediaplatforms, want baie hiervan het ten doel om jong mense te help wat vir die eerste keer werk soek.

Dit is verder ook belangrik dat jy moet weet hoe die betrokke instansie waarby jy aansoek doen, sy werkers behandel. Doen daarom deeglik hieroor navorsing, sodat jy weet wat om by die instansie te verwag indien jy die werk sou kry.

Indien jy wel aansoek om jou droombetrekking doen, moet die instansie sien dat jy werklik belangstel om daar te werk. Dit is daarom noodsaaklik dat jy seker moet maak of hulle wel jou aansoek ontvang het.

Ondervinding is dikwels die eerste punt waarna enige instansie kyk. Dit sal daarom tot jou voordeel wees om lank voor jy aansoek doen, waardevolle ondervinding in die beroepsveld op te doen. Skaduwark by verskillende instansies kan dus in jou guns tel.

Die belangrikste deel van werksoek is dat jy altyd positief bly deur jouself daaglik moed in te praat. Rome is nie in een dag gebou nie. Die regte geleentheid sal hom wel voordoen en jy wil jouself dan met positiwiteit bemark.

[Aangepas uit <https://werknet.co.za/10-wenke-om-in-gedagte-te-hou-wanneer-jy-werk-soek>]

TOTAAL AFDELING B: 10

AFDELING C: TAALSTRUKTURE EN -KONVENSIES

VRAAG 3: ADVERTENSIE

Bestudeer die advertensie (TEKS D) en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS D

1. Daar is nou 'n nuwe
2. **"braaibroodjie"!**

3. Soesji beskikbaar by Checkers Langenhoven Park,
4. Mimosa Mall en Checkers Hyper Fleurdal

5. By Checkers is ons toegewyd - ons maak alles beter. Dit is waarom ons altyd poog
6. om jou nuwe, heerlike disse te bied - jy verdien dit. Besoek ons nou by hierdie takke
7. en proe ons onweerstaanbare soesji* van die allerbeste, vars bestanddele. Kies
8. waarvoor jy lus is. Of jy 'n vinnige happie wil vat of 'n hele bord, ons sjefs berei dit
9. spesiaal vir jou. Is dit nie hoogtyd dat jy Checkers besoek nie?

Checkers
beter en beter

[Aangepas uit www.litnet.co.za/'n ontleding-van-nostalgiegedrewe-advertensies]

*Soesji – 'n gereg uit die Japannese kookkuns. Dit bestaan altyd uit afgekoelde, gekookte rys en word gewoonlik met ander bestanddele soos vis of seekos gekombineer.

VRAE: TEKS D

- 3.1 Met watter woord in reël 1 word die leser se belangstelling geprikkel? (1)
- 3.2 Verwys na reëls 1 tot 4.
Waarna verwys die woord "braaibroodjie" eintlik én dink jy die gebruik van hierdie woord is doeltreffend? Motiveer jou antwoord. (2)
- 3.3 Kies die korrekte antwoord. Skryf slegs die vraagnommer (3.3) en die letter (A–D) neer, bv. 3.3.E.
Watter klankverskynsel kom by die uitspraak van braaibroodjie in reël 2 voor?
A Nasalering
B Assimilasie
C Klankverspringing
D Palatalisasie (1)
- 3.4 Op watter manier kan reël 3 en 4 daartoe bydra dat sekere lesers uitgesluit word? (1)
- 3.5 Verwys na reël 8 en 9.
3.5.1 Waarom is die gebruik van die woorde "óf ... óf" 'n goeie motiveringstegniek? (1)
3.5.2 Met behulp van watter ander TWEE tegnieke word die leser ook in hierdie reëls oorreed om die winkel te besoek? (2)
- 3.6 Vorm 'n persoonsnaam van die onderstreepte woord in reël 9 én gebruik die woord in 'n verklarende sin. (1)
- 3.7 Waarom kan daar vooroordeel by sekere lesers oor dié geadverteerde produk bestaan? (1)

[10]

VRAAG 4: STROKIESPRENT

Bestudeer die strokiesprent (TEKS E) en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS E

[Aangepas uit Rapport Weekliks, 16 Januarie 2023]

VRAE: TEKS E

- 4.1 Vervang die emotiewe woord in die eerste spraakborrel in RAAMPIE 1 met 'n neutrale woord. (1)
- 4.2 Kies die korrekte antwoord. Skryf slegs die vraagnommer (4.2) en die letter (A–D) neer, bv. 4.2 E.
- Verwys na die sin hieronder.
- Ek het baie huiswerk om te doen.
- Die onderstreepte woord is 'n ...
- A bywoord van tyd.
B hulpwerkwoord van tyd.
C koppelwerkwoord.
D selfstandige werkwoord. (1)
- 4.3 Watter emosie word deur die hond, Jakkals, se lyftaal in RAAMPIE 2 geïmpliseer? (1)
- 4.4 Verwys na RAAMPIE 2 en 3.
- Watter handeling ondersteun Jorik se woorde in hierdie raampies én watter verwagting word deur Jorik se lyftaal geskep? (2)
- 4.5 Gee die vergrotende trap van die onderstreepte byvoeglike naamwoord in RAAMPIE 5. (1)
- 4.6 Watter woord in RAAMPIE 7 ondersteun die dringendheid van Jorik se woorde? (1)
- 4.7 Dink jy Jorik se toename in irritasie bereik 'n hoogtepunt in RAAMPIE 13? Motiveer jou antwoord deur na die visuele én verbale inligting afsonderlik te verwys. (2)
- 4.8 Jorik probeer in RAAMPIE 16 regverdiging vir sy optrede vind. Motiveer hierdie stelling. (1)
- [10]**

VRAAG 5: ARTIKEL

Bestudeer die artikel (TEKS F) hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

TEKS F**SNIKHEET? SMOORKWAAD!**

- 1 Aardverwarming gaan nie net die ys by die pole laat smelt nie! Smoorhitte kan ons meer opvlieënd, knorrig en depressief maak en ook misdaad die hoogte laat inskiet.
- 2 'n Ooglopende rede is dat warm, bedompige weer ons fisiek ongemaklik laat voel. (5.3) Ons slaap sleg tydens 'n hittegolf, wat tot erge frustrasie, prikkelbaarheid, 5 impulsiewe gedrag en selfs geweld kan (5.4) (lei/ly).
- 3 As die kraaie gaap, is professionele voetbalspelers in die Amerikaanse Nasionale Voetballiga (NFL) meer geneig om weens aggressiewe spel gestraf te word. Joernaliste gebruik makliker (5.5) negatiewe taal in hul beriggewing en werkers staak makliker in die versengende somerhitte. 10
- 4 Net so kan 'n onverwagse (5.6) hittegolf dalk 'n rol speel om ook ons breinchemikalieë om te klits. Hitte kan ons serotonienvlakke verhoog, wat weer ons aggressie beïnvloed.
- 5 Moet ook nie vergeet dat ons in die somer die interessantste wêreld bewoon nie – een waar ons meer partytjies hou; dit sosiaal aanvaarbaar is om bedags te drink en ons oor die algemeen meer aan die gang is. 15
- 6 Om op te som, dit is 'n moeilike knoop om te ontrafel ... Net mooi ál die dinge kan 'n groot rol speel.

[Verwerk uit *Sarie Jan./Feb. 2023*]

VRAE: TEKS F

- 5.1 Skryf die woord uit paragraaf 1 neer wat 'n diftong/tweeklank bevat en onderstreep die diftong/tweeklank. (1)
- 5.2 Verwys na die tweede sin van paragraaf 1.
Verbeter die spelling van die woord waarin 'n skryftekenfout voorkom én gee 'n rede vir die gebruik van die skryfteken. (2)
- 5.3 Skryf die onderstreepte sin in paragraaf 2 in die lydende vorm. (1)
- 5.4 Kies die korrekte woord tussen hakies én gebruik die ander woord in 'n verklarende sin. (2)

5.5	Gebruik die afgeleide selfstandige naamwoord van "negatiewe" (paragraaf 3) in 'n verklarende sin.	(1)
5.6	Vorm 'n teenwoordige deelwoord van die kern in "hittegolf" (paragraaf 4).	(1)
5.7	Skryf die byvoeglike bysin in paragraaf 4 neer.	(1)
5.8	Skryf die frase in paragraaf 6 neer wat op samevatting dui.	(1)
		[10]
TOTAAL AFDELING C:		30
GROOTTOTAAL:		70